

Ewa Woźna-Płusa

Kurator sądowy- specjalista ds. kurateli dla dorosłych

Sąd Rejonowy w Krośnie Odrzańskim

Okręg zielonogórski

Dozór w warunkach wolnościowych

Zapoczątkowane przeszło 150 lat temu inne niż kara pozbawienia wolności środki oddziaływania wobec sprawców przestępstw są stosowane również w prawodawstwie polskim. U podstaw nowego spojrzenia na politykę karną leżała m.in. idea humanizacji kary oraz przekonanie, że proces oddziaływania resocjalizacyjnego można przeprowadzić bez pozbawienia wolności, zwłaszcza, gdy chodzi o sprawców, których dotychczasowe życie oraz właściwości i warunki osobiste pozwalają na prognozę, iż nie powrócą oni na drogę przestępstwa. Istota probacji charakteryzuje się dużą efektywnością. Badania wykazały, że tylko ok. 10-20 % skazanych wobec których stosowano środki probacyjne powróciło na drogę przestępstwa.

W polskim prawie karnym wyróżniamy 4 środki probacyjne:

1. warunkowe umorzenie postępowania
2. warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności
3. warunkowe przedterminowe zwolnienie z odbycia reszty kary pozbawienia wolności
4. kara ograniczenia wolności

W swoim wystąpieniu zajmę się omówieniem tylko spraw związanych z warunkowym zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolności bowiem w procesie tym udział kuratora sądowego jest bardzo istotny. Kurator zawodowy w postępowaniu wykonawczym jest organem samodzielnym, ma szereg uprawnień i środków zmierzających do ukształtowania u dozorowanego prospołecznej postawy moralnej.

Polskie prawo karne przewiduje warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności gdy sprawcy grozi kara

1. nie przekraczająca 2 lat
2. kara ograniczenia wolności
3. grzywna samoistna

Zawieszenie to następuje na okres próby, który biegnie od uprawomocnienia się orzeczenia i wynosi:

1. od 2 do 5 lat – w wypadku warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności
2. od roku do 3 lat – w wypadku warunkowego zawieszenia wykonania grzywny lub kary ograniczenia wolności (art. 70 kk)

Zawieszając wykonanie kary, sąd może zobowiązać skazanego do:

- 1) informowania sądu lub kuratora o przebiegu okresu próby,
- 2) przeproszenia pokrzywdzonego,
- 3) wykonywania ciężącego na nim obowiązku łóżenia na utrzymanie innej osoby,
- 4) wykonywania pracy zarobkowej, do nauki lub przygotowania się do zawodu,
- 5) powstrzymania się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających,
- 6) poddania się leczeniu, w szczególności odwykowemu lub rehabilitacyjnemu,
- 7) powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach,
- 8) innego stosownego postępowania w okresie próby, jeżeli może to zapobiec popełnieniu ponownie przestępstwa. (art. 72 § 1 kk)

Sąd może również zobowiązać skazanego do naprawienia szkody w całości lub w części, albo do uiszczenia innych świadczeń (art. 72 § 2 kk)

Podstawową przesłanką warunkowego zawieszenia wykonania kary jest, w ocenie sądu, pozytywna prognoza na przyszłość, że pomimo niewykonania kary pozbawienia wolności, przestępca będzie przestrzegał porządku prawnego. Sąd warunkowo zawieszając wykonanie kary pozbawienia wolności bierze również pod uwagę dotychczasową postawę sprawcy, jego zachowanie po popełnieniu przestępstwa, dotychczasowy sposób życia, cechy osobowości

Zawieszając wykonanie kary, sąd może w okresie próby oddać skazanego pod dozór kuratora lub osoby godnej zaufania, stowarzyszenia, instytucji albo organizacji

społecznej, do której działalności należy troska o wychowanie, zapobieganie demoralizacji lub pomoc skazanym. Dozór jest obowiązkowy wobec młodocianego sprawcy przestępstwa umyślnego¹ a także wobec sprawcy określanego jako recydywista.²(art. 73 kk)

Dozór kuratora sądowego pełni tu szczególną funkcję, której nie da się sprowadzić tylko do kontroli skazanego. Jego zadaniem jest przede wszystkim oddziaływanie resocjalizacyjne a także udzielanie podopiecznemu pomocy w społecznej readaptacji, wnioskowaniu o zmiany lub rezygnację z niektórych obowiązków orzeczonych przez sąd lub nałożeniu innych. Sąd warunkowo zawieszając wykonanie kary daje szansę sprawcy na poprawę w warunkach wolnościowych lub uniknięcia kary- w przypadku pozytywnego przebiegu próby.

Środki prawne to głównie zobowiązania nakładane na dozorowanego przez sąd oraz obowiązki wynikające z istoty dozoru i zawierające elementy wychowawcze, zmierzające do ukształtowania u dozorowanego prospołecznej postawy moralnej. Celem dozoru jest osiągnięcie takiej sytuacji w której osoba poddana dozorowi w przyszłości nie popełni przestępstw. Nie chodzi tu tylko o poprawę jurydyczną – zewnętrzną lecz również o poprawę wewnętrzną – pedagogiczną. O ile bowiem poprawa jurydyczna – jako rezultat nacisku i zagrożenia trwa tak długo jak długo istnieje zewnętrzna presja to poprawa wychowawcza jest rezultatem istotnych przewartościowań w systemie norm i reguł zachowań. Jest zmianą względnie trwałą, niezależną od bodźców i wymuszonych stanów zewnętrznych

Dozór opiera się przede wszystkim na tzw „kontrolowanej wolności” oraz pieczy nad sprawcą przestępstw pozostającym pod dozorem kuratora sądowego. W ramach tej pieczy kurator podejmuje zarówno działania kontrolne a także działania wychowawczo resocjalizacyjne, diagnostyczne i profilaktyczne związane z wykonaniem orzeczeń sądowych.

¹ Młodociany sprawca przestępstwa to osoba, która w chwili popełnienia czynu zabronionego nie ukończyła 21 lat i w czasie orzekania w I instancji 24 lat (art. 115 § 10 kk)

² Recydywista – sprawca skazany za przestępstwo umyślne na karę pozbawienia wolności który w ciągu 5 lat po odbyciu co najmniej 6 m-cy kary popełnia umyślnie podobne przestępstwo za które był już skazany

Skazany oddany pod dozór, obowiązany jest przestrzegać ustanowionych przez sąd na okres próby lub związanych z dozorem obowiązków m.in.

1. najpóźniej w ciągu 7 dni od powzięcia wiadomości o oddaniu go pod dozór, zgłosić się do kuratora sądowego w miejscu swego zamieszkania lub pobytu
2. stawiać się na wezwanie sądu lub kuratora sądowego i udzielać wyjaśnień co do przebiegu dozoru i wykonywania nałożonych na niego obowiązków,
3. umożliwić kuratorowi wejście do mieszkania oraz informować go o zmianie miejsca zatrudnienia, zamieszkania lub pobytu. (art. 169 kkw)

Kurator zawodowy swoje zadania wykonuje bezpośrednio w środowisku podopiecznego. Kontrolując zachowanie dozorowanego i prawidłowość realizowanych przez niego obowiązków orzeczonych przez sąd ma prawo do odwiedzania dozorowanych w miejscu ich zamieszkania lub pobytu, kontaktowania się z ich rodziną, dobierać odpowiednie metody i środki oddziaływań resocjalizacyjnych dostosowując je indywidualnie do potrzeb dozorowanego., Współdziałać z właściwymi stowarzyszeniami, organizacjami i instytucjami w zakresie poprawy warunków bytowych i zdrowotnych, zatrudnienia i szkolenia osób poddanych pieczy. Przeprowadzać wywiady środowiskowe, zbierać niezbędne informacje od organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego, zakładów pracy, stowarzyszeń, organizacji i instytucji, Podejmować inne czynności niezbędne dla prawidłowego wykonywania kar, środków karnych i środków zabezpieczających, oraz udzielać skazanym innej stosownej pomocy. Kurator pracując w systemie „pracy pomocowej” pełni różne role wobec dozorowanego: bywa mediatorem, pośrednikiem, doradcą, wychowawcą, kontrolerem, adwokatem.

Jeżeli w toku trwania okresu próby, dozorowany, wykonał nałożone na niego obowiązki i orzeczone środki karne, przestrzegał porządku prawnego i społecznego, a nadto względy wychowawcze za tym przemawiają, sąd, na wniosek kuratora lub z urzędu może zmieniać obowiązki albo od ich wykonania zwolnić,

Zgodnie z ideą resocjalizacyjnego oddziaływania wszelkie zmiany dotyczące rodzajów obowiązków, czas i miejsce ich wykonywania oraz zmiany w tym zakresie sąd dokonuje po wysłuchaniu skazanego, który może decyzje sądu zaakceptować lub

nie. Jeśli nie zgadza się z nimi może złożyć zażalenie na postanowienie sądu do wyższej instancji.

Pozytywny okres próby skutkuje tym, że warunkowa rezygnacja z wykonania kary staje się bezwarunkowa a skazanie ulega zatarciu, z mocy prawa , po upływie 6 m-cy po zakończeniu okresu próby.

Jeżeli w okresie próby dozorowany popełnił kolejne przestępstwo tego samego rodzaju sąd obligatoryjnie zarządza wykonanie zawieszanej kary pozbawienia wolności. Jeżeli dozorowany w inny sposób lekceważył postanowienia sądu, uchyla się od dozoru kuratora, rażąco narusza normy prawne i społeczne sąd może zarządzić wykonanie zawieszanej kary

Wszystkie kary, środki karne, zabezpieczające i zapobiegawcze wykonuje się w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego. Każdy człowiek może zbłądzić ale to nie znaczy, że całe życie musi źle postępować. W pracy resocjalizacyjnej jedną z podstawowych zasad jest to, że nie potępia się człowieka lecz czyn, którego dokonał.